

werk weerspiegeld waren. Wel bleef het blad zelf centraal staan. Van Randwijk schreef er de hoofdartikelen voor en behandelde alles wat met de arbeidsinzet te maken had, van Namen stelde de buitenlandse overzichten samen, anderen droegen artikelen bij over gebeurtenissen in sectoren waarmee men in nauw contact stond: het kerkelijk verzet, het protestants schoolverzet, het kunstenaarsverzet. Via van Randwijk was er van meet af aan veel samenwerking met de groep van *De Vonk*, van de zomer van '42 af ook met de Ordedienst. Aan de top, dat was praktisch onvermijdelijk, kwam een zekere specialisatie tot stand.¹ Speelman en Hos, die beiden al gezocht werden en dus ondergedoken waren, zorgden voor de productie van de nummers en organiseerden de distributie, als eigenlijke redactie gingen van Randwijk (hoofdredacteur), Jan H. de Groot, van Namen en mej. van der Molen fungeren – die laatste niet zonder aarzeling: ze was zeventien jaar ouder dan van Randwijk, ze kwam uit de anti-revolutionaire hoek, en zij was van mening dat van Randwijk te 'socialistisch' was en over de Sowjet-Unie (waar hij in '35 een kort bezoek aan gebracht had) te idealistisch dacht. Een artikel als dat waarin begin april '42 voorspeld werd dat heel Duitsland na de oorlog communistisch zou worden en dat Nederland zich daarbij zou moeten aanpassen en in elk geval niet 'een soortement kapitalistisch regiem' zou kunnen handhaven,² ging haar veel te ver; zij bleef intussen lid van de redactie. Deze kwam als regel eens per maand bijeen. Van de leden stond slechts één bij de *Sicherheitspolizei* gesignaleerd: van Namen; zijn activiteit voor het 'eerste' *Vrij Nederland* was aan de *Sicherheitspolizei* bekend.

In de vroege lente van '42 ging het met van Randwijk haast mis. Hij had in februari een aan de Jodenvervolgung gewijde, illegale brochure geschreven: *Tenzij . . . Een ernstig beroep op het geweten van het Nederlandse volk*,³ waarin hij terugkeek op wat in '40 en '41 geschied was:

'Het is de systematische verpauperisering van de Joden, de onverbiddelijke en harteloze uitdrijving uit ons volk, de langzame, wetenschappelijk voorbereide en geruisloos uitgevoerde moord op onze medemensen. Dit is antisemitisme: geweld, onrecht en doodslag, erger: opstand en ongehoorzaamheid tegen de God van Israël, het trotse gebaar van het Germaanse heidendom dat met de Joden de God der Joden, dat is: de Vader van onze Heer Jezus Christus wil uitdrijven uit onze wereld.

Ons volk zwijgt en ziet toe . . .'

¹ Van de leden van de Centrale Leiding vertrok Stam in februari '42 naar Zwitserland. ² *Vrij Nederland*, II, 12 (1 april 1942), p. 2. In een van de door de Nève geredigeerde nummers had nog gestaan: 'Maar we vergeten niet dat het doel van Moskou de wereldrevolutie is! Dus ook het communisme is onze vijand!' (a.v., 4 (eind sept. 1941), p. 8) ³ Collectie pamfletten, 140.